

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 25/1353-10
Saksbehandler Hans Magnus Sætra

Utvalg	Møtedato
Teknikk-, plan- og naturutvalget 2023-2027	12.11.2025
Kommunestyret 2023-2027	19.11.2025

Vedtak - Temaplan for landbruk 2025 - 2037

Kommunedirektørens forslag til vedtak

Kommunestyret vedtar Temaplan for landbruk 2025 – 2037. Før vedtatt plan sendes/legges ut skal det tas inn beskrivende bilder, fortrinnsvis fra områder i kommunen.

Vedlegg

Høringsinnspillene samlet - til Temaplan for landbruk 2025 - 2037
Landbruksplan 2025-2037 Tvedestrand kommune

Bakgrunn for saken (fakta)

Kommunestyret vedtok i møte 11.12.2024 planstrategi 2024 – 2028 – temaplan for landbruk skal utarbeides og være planlagt ferdig i 2025. Det er også tidligere vedtak om å utarbeide landbruksplan, noe vi pr i dag ikke har i Tvedestrand. Med landbruk menes jordbruk, skogbruk og viltressurser.

Landbruksplanen utarbeides som en temaplan med et 12-års perspektiv. Planen skal rulleres ca. hvert fjerde år. Som en del av landbruksplanen utarbeides det også en tiltaksplan sier noe om hva vi kan gjøre lokalt. Tiltaksplanen må ses i sammenheng med økonomiske forutsetninger, noe som styres av de årlige budsjettvedtakene.

Teknikk-, plan- og naturutvalget bestemte i junimøtet å legge forslag til temaplan for landbruk ut på høring fram til 1. september. Temaplanen ble 11. juli 2025 sendt på høring direkte til Holt og Vegårshei Bondelag, Agder Bonde- og Småbrukarlag, Østre Agder Bonde- og Småbrukarlag, Holt og Dypvåg skogeierlag, Tvedestrand viltlag, Agder Sau og Geit, Gjerstad Sau og Geit, Norsvin Agder, Nortura Region Agro, TINE Østre Agder, Holt Bygdekvinnelag, Dypvåg Vel, Bronsbu barnehage, Holt barnehage, Lyngbakken barnehage, Blåbærskogen naturbarnehage, Knatten barnehage, Sandøya barnehage, Lyngmyr skole, Vestre Sandøya skole, Tvedestrand videregående skole, Dalene gård, Statsforvalteren i Agder og Agder fylkeskommune. Høring av temaplanen ble også kunngjort på kommunens hjemmeside 14. juli.

Det ble gjennomført høringsmøte med landbruksnæringen 28. august. Til stede var det representanter fra Holt og Vegårshei Bondelag, Holt og Dypvåg skogeierlag, Gjerstad Sau og Geit, Norsvin Agder og Tvedestrand viltlag.

Det kom inn 5 ulike høringsinnspill og vi har mottatt bilder av glade griser fra Myren Gård på Vegårshei. Resten av bildene er tatt av landbruksrådgiveren i kommunen.

Problemstilling

Kan kommunestyret vedta Temaplan for landbruk 2025 – 2037?

Faglige merknader/historikk

I høringsperioden har det kommet inn 5 innspill til temaplanen. Disse er referert og kommentert i tabellen under:

Innspill nr.: Dato: Avsender:	Innspill – kort referert:	Kommunedirektørens kommentar:
1. Holt og Vegårshei Bondelag, 19.08.2025	Fornøyd med at det blir utarbeidet en tiltaksplan for landbruket. Driveplikt – ønsker at kommunen skriver brev til alle jordeiere om driveplikten ved bortleie (10- års avtale). Driveplikt – kommunen må følge opp de som ikke holder sine arealer i drift. Omdisponering Inngrep i jordbruksareal må godkjennes av kommunen med omdisponeringstillatelse. Tenker her på 3. part (nedgraving av kabler etc) hvor bonden i de fleste tilfeller står igjen med kostnaden knyttet til ødelagt drenering, stein i jord etc. Beredskap – Gårdene bør ha et visst beredskapslager med diesel. Bør sees i sammenheng med kommunens beredskapsplan. Vurdere kommunalt tilskudd	Dette er en del av mål 1 i tiltaksoversikten. Omdisponering omtales i planens innledning og mer konkret i eget kapittel. Nedgraving av kabler og ledninger – ja det er nødvending med midlertidig omdisponeringssamtykke. Kommunen følger dette opp med vilkår knyttet til omdisponering. Samtidig må også jordeier og/eller jordleier være på banen og informere om eksisterende dreneringsforhold og hvordan slik arbeid kan avsluttes på en god måte for jordbruksdrift i etterkant. Dette er et tema som kan tas opp i et beredskapsforum knyttet til beredskapsplanen. Hva er hensiktsmessig, flere små drivstofflager eller få og større? Gårdstanker til diesel er ofte nødvendig for den ordinære gårdsdriften, men er tankene store nok i en lengre krisesituasjon? Saken må vurderes mer konkret og grundig ut fra beredskapsmessige målsettinger før det kan være aktuelt med noe kommunalt tilskudd.

	Jordvern – ikke tillate nedbygging av jordbruksareal, må jordbruksareal tas, må det erstattes med like mye fulldyrka areal. Matjordlaget må tas vare på og brukes på nye jordbruksarealer. Det bør ikke tillates bygninger i LNF-område som ikke skal nyttes til landbruk. Ved spredt boligbygging bør det tilstrebes en byggegrense til dyrka mark på 30 meter. Tap av landbruksareal skal være en del av byggesøknaden og den skal inneholde en plan om erstatningsareal. Ferdigattest skal ikke gis før landbruksarealet er erstattet. Klima – Landbruket fornyer maskinparken med mer drivstoffeffektive traktorer og mer effektive og presise redskaper som gir lavere klimagassutslipp. Mer produksjon pr dyr gir lavere utslipp pr enhet. Tiltak knyttet til biogass med metan bør vurderes, kan vi gjøre noe lokalt? God agronomi er et godt klimatiltak Driftsbygninger – se på mulighetene til kommunalt finansieringsbidrag	Det er streng praksis i kommunen på omdisponering. I saker hvor det kan være store samfunnsmessige hensyn, kan det knyttes tydelige vilkår til et samtykke til omdisponering. LNF-formålet vanskeliggjør bygging som ikke er tilknyttet landbruket. Vi forsøker å være strenge med dispensasjoner, men det må gjøres vurderinger fra sak til sak – de er ikke like. Byggegrensen til dyrka mark i ny kommuneplan er foreslått økt fra 10 meter til 20 meter. Kommunedirektøren anser dette for å være en fornuftig avstandsgrense. Fradeling og evt. omdisponering av jordbruksareal er en del av søknaden. Vilkår om erstatningsareal er ikke vanlig i saker som gjelder boligeiendommer, men kan være et tema i større saker. Kommunenenes inntrykk er at landbruket også tar sin del av klimaarbeidet på alvor, f. eks gjennom mer effektivt og presist utstyr. Effektivitet på produksjonsdyra må balanseres opp mot andre hensyn som f. eks. dyrevelferd. Næringa er god på dette. Samtidig er det ikke tvil om at et er en del som kan øke effektiviteten og bedre klimaregnskapet, også i Tvedestrand. Dette er i utvikling. Tvedestrand videregående skole bruker biogass. Energikilder i kommunale bygg er alltid et tema og biogass bør være et alternativ som bør vurderes. Absolutt, her er det mange dyktige i Tvedestrand og en del som har forbedringspotensialer. Dette er tatt med som et tiltak for større investeringsprosjekter – minimum kr 2 mill i kostnadsoverslag. Inntil kr 100 000 pr år er foreslått.
--	--	---

2. Marianne Goderstad, 27.08.2025	Nydyrking – dette er et viktig tiltak og kommunen bør bidra med økonomisk støtte Drenering – god jordhelse er viktig for produksjonen. Her bør kommunen bidra med et tilskudd pr dekar på eksempelvis kr 1000 pr daa. Bondelaget ønsker at kommunen skal være aktiv overfor fylkeskommunen, når det gjelder avdelingen Holt ved Tvedestrand v.g.s. Det er viktig at skolen er attraktiv for kommende generasjoner innen landbruket. Mye bra og positivt i forslaget som også sier noe om mulighetene i landbruket 6 melkebruk – det er bare 5 inkludert landbruksskolen. Beredskap – hva kan landbruket bidra med – eks. lokalkunnskap, gjødselvogner og utstyr ved skogbrann, hva med diesellagring? Trenger samhandling med kommunen og brannvesenet. Samarbeid med landbruksskolen – kan kommunen samarbeide mer med fylkeskommunen? Støtter veldig opp om oppfordringen om å få ungdomsskoleelevene ut på gårdsbesøk. Det bør være en liten kompensasjon til de gårdene som tar imot. Kommunen bør økonomisk støtte opp om aggregat (nødstrøm som beredskapstiltak)	Dette er tatt med som et tiltak – inntil kr 3 000/daa. Her er det statlig tilskudd og de siste årene har også fylkeskommune bidratt med ekstratilskudd, så en stor del av kostnaden dekkes. Kommunedirektøren foreslår ikke å prioritere kommunale midler til drenering. Det er fylkeskommune som driver videregående skole. Kommunen vil uttale seg, dersom det foreslås endringer/flyttinger av linjer. Tas til etterretning og er rettet. Dette er et tema som kan tas opp i et beredskapsforum knyttet til beredskapsplanen. Hva er hensiktsmessig, flere små drivstofflager eller få og større? Gårdstanker til diesel er ofte nødvendig for den ordinære gårdsdriften, men er tankene store nok i en lengre krisesituasjon? Saken må vurderes mer konkret og grundig ut fra beredskapsmessige målsettinger. Landbruket kan være viktig å få med inn i et beredskapsforum. Det er i planen skissert ulike samarbeidsområder mellom kommunen og fylkeskommunen. Under mål 4 er det satt opp tiltak om at alle ungdomsskoleelever skal gjennomføre et gårdsbesøk. Det er ikke foreslått noen kompensasjon til dette. Urbant landbruk og andelslandbruk er et tema fylkeskommunen har på sin agenda og som krever samarbeid med kommunen. Nødstrøm er viktig for både melkeroboter, ventilasjon, vanntilførsel etc. Kommunedirektøren vurderer det
--	---	---

3. Tvedestrand videregående skole, 29.08.2025	Samvirkeorganisasjonene er viktige for produsentene med tanke på henteplikt. Mindre, lokale selskaper er også viktige, men samvirkeforetakene er bærebjelken. Q-meieriet henter eksempelvis ikke melk i Tvedestrand. Skolen stiller seg positiv til å ta imot elever fra ungdomsskolen i Tvedestrand. Vi ønsker at de kan gå en skoledag på gårdsbruket på Holt, slik at de kan få en bevissthet knyttet til natur, jord og landbruk i et beredskaps- og bærekraftsperspektiv.	slik at dette må næringen selv prioritere eller at det må arbeides for å få stasjonære aggregater inn som en del av et godkjent kostnadsoverslag hos Innovasjon Norge. Dette er viktige temaer for næringen, men kommunedirektøren vurderer det dit hen at dette hører mer hjemme i regionale planer. Tatt til positiv etterretning. Landbruksrådgiver vil informere ungdomsskolen at her er det muligheter for annerledes skoledag.
4. Statsforvalteren i Agder, 01.09.2025	Vurderer planen som meget god. Hensiktsmessig innretta tiltak som foreslås i planen. Temaplanen bør sikres i kommunens øvrige planer, når dette er relevant. Hovedpunkter bør inngå som bestemmelser eller retningslinjer i kommuneplanen og andre relevante planer. Det bør eksplisitt vises til føringer landbruksplanen i andre planer. Bør vise til fylkeskommunes Landbruksstrategi for Agder, der mål og tiltak sammenfaller. Dette for å bli bevisst mulighetene for deltakelse i regionale prosjekter og samspillseffekt. Positivt at kommunen ønsker å utarbeide kommunal jordvernstrategi. Bør vurdere å sette et tydelig kommunalt jordvernmål i landbruksplanen, f. eks. en nullvisjon. Statsforvalteren anbefaler at landbruksplanen signaliserer til kommuneplanens arealdel at jordlova § 9 (omdisponering) og § 12 (deling)	Vi skal forsøke å koordinere planene, dvs. hente gode ting fra landbruksplanen og inn i andre planer som f.eks. kommuneplanen og/eller beredskapsplaner. Men landbruksplanen er på mange måter en sektorplan og den kan ikke låse andre. Saker er forskjellige og det handler til slutt om hvilke hensyn som skal veie tyngst. Dette er forsøkt ivaretatt ved å vise til Landbruksstrategi for Agder for sammenfallende mål og tiltak. Kommunedirektøren mener det skal være et sterkt jordvernmål og kommunen er bevisst på dette, men en nullvisjon blir sektorteoretisk, spesielt i plansaker hvor andre statlige føringer tillegges enda mer verdi enn dyrka marka. Om vi skal ha en bestemmelse om at jordloven § 9 og § 12 skal gjelde flere steder enn i LNF-områder, får vi avgjøre i kommuneplanarbeidet. I dag har

	også skal gjelde i andre formålsområder enn LNF.	vi en slik bestemmelse for Nes Golfpark og Holt Camping. Kommunedirektøren anser dette som et tema som er aktuelt i kommuneplanarbeidet i områder som er avsatt til annet enn LNF-formål og som har viktig dyrka mark vi ønsker å ta vare på. Landbruksplanen er tydelig på jordvern og så blir spørsmålet om dette får betydning, når kommuneplanens arealdel rulleres. Det kan hende at det er utbyggingsområder som blir tilbakeført til LNF-formål og at vi ser det som en bedre planstyring enn bestemmelsesutformingen.
5. Jørgen Goderstad, 02.09.2025	Ønsker et beredskapslager/bomberom i fjell på egen gård, fordi dette er manko i kommunen og bør prioriteres.	Kommunedirektøren vurderer det slik at dette er et innspill til en revisjon av en beredskapsplan. I den prosessen kan behovet for lager/tilfluktsrom(bomberom) og i så fall hvor. Landbruksplanen detaljplanlegger ikke lokaliteter knyttet til slike.

Beredskapsplan og landbruket

Temaplan for landbruk 2025 – 2037 er bygd opp med en innledning som setter landbruket i Tvedestrand inn i en større sammenheng med ulike utfordringer i verden med endret klima og et økende konfliktnivå. Bakteppet er [FNs bærekraftsmål](#) og Totalberedskapsmeldingen [Meld. St. 9 \(2024–2025\)](#). Meldingen fikk bred oppslutning under behandlingen i Stortinget og den peker på tilstrekkelig matvareproduksjon i landet som essensielt i langsiktig beredskapssammenheng. En del av høringsinnspillene oppfordrer til å involvere landbruket lokalt i en del aktuelle beredskapstemaer. Kommunedirektøren anser dette som et positivt initiativ fra næringen. Dette bør tas opp til vurdering i kommende arbeid med rullering av beredskapsplan og ROS-analyse. I arbeidet med rulleringen bør det vurderes å involvere landbruksnæringen for de temaer og hendelser hvor næringen kan være en ressursfaktor. Dette er tatt inn i landbruksplanen etter høringen.

Jordbruk

Planen beskriver et begrenset ressursgrunnlag i form av dyrka mark og jordvern som en nasjonal interesse. Temaplanen viser til en status innen landbruket i Tvedestrand og viser til verdiskapingsberegninger fra NIBIO basert på 2022-data [NIBIO Brage: Landbruket i Agder - Beregninger av verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Agder](#). Arealressurser i landbruket og hva disse brukes til blir beskrevet. Det meste av jordbruksarealet i kommunen er i bruk til dyrking av fôr til husdyr, men det er også potensiale for å dyrke mer matkorn. Dyrkbar jord er en mulighet, men det er også et tema som er utfordrende, fordi det står i sammenheng med andre interesser. Husdyrproduksjonen er bærebjelken i jordbruket i Tvedestrand og planen viser statistisk utviklingen de siste årene. Inn På Tunet er en satsing som bla. kan gi arbeidstrening, omsorg og rehabilitering. Kommunen har inngått avtale om kjøp av tjenester knyttet til Grønn omsorg i 2025 – 2027. Tvedestrand videregående skole har gitt innspill på at de stiller seg positivt til å ta imot elever på gårdbesøk i løpet av

perioden på ungdomsskolen. Arbeidet videre vil være å få til en slik ordning mellom ungdomsskolen og videregående skole.

Furøya er et av 51 nasjonalt utvalgte kulturlandskapsområder (UKL) i Norge som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket. Planen beskriver verdiene på Furøya.

Skog og klima

Planen beskriver skogbruket og utviklingen av hogst, de økonomiske verdiene, skogkultur og driftsveier. Skogstemaet leder naturlig over på klima. Jordbruket er en sektor som slipper ut klimagasser, mens skogen tar opp gassene i langt større grad enn utslippene. Jordbruket arbeider med reduserte utslipp av klimagasser. Det meste konkrete er landbrukets klimakalkulator som skal bidra til å peke på forbedringspunkter i driften på det enkelte gårdsbruk.

Ulike hogstformer og forholdet til naturmangfold og klima blir beskrevet i planen. Landbruket er ikke en isolert næringen i samfunnet og næringen tåler godt diskusjonene og drøftinger knyttet til ulike samfunnshensyn. På høringsmøte kom det fram ønske om å innføre et tilskudd til småskala drift og lukka hogstform. Dette er en slags materialisering av planens innhold knyttet til kryssende hensyn som trevirke som et klimapositivt bidrag kontra betong og stål, naturmangfold og friluftsinnteresser. Videre gir slike hogster noe lavere netto enn større flathogster. Kommunedirektøren foreslår at det innføres en slik tilskuddordning i tiltaksdelen. Dette vil være på linje med vår nabo i sør – Arendal.

Viltforvaltning

Viltforvaltningen i Tvedestrand blir beskrevet i planen. Hjortevilt er en ressurs som i stor grad forvaltes av grunneierne innenfor visse rammer. Grågås er en utfordring for jordbruket og planen angir bla. at vi skal utarbeide en lokal forvaltningsplan som kan gi grunnlag for en fremskyndet jaktstart. På høringsmøte ble den økende utfordringen med grågås understreket og det bør forsøkes å få vedtatt en lokal forskrift før sesongen 2026 som framskynder jaktstarten.

Utfordringer

Temaplanen peker på utfordringer for landbruket. Det er ulike interesser, ulike hensyn og det er ulike meninger om vektlegging av de ulike hensynene. Leiejord de aktive foretakene disponerer utgjør utvilsomt viktige ressurser, men et er også utfordringer knyttet til investeringsusikkerhet i leiejord. Dette er et tema og en utfordring grunneiere, jordbruket og forvaltningen kan ha større fokus på framover. Bondelaget ønsker et større trykk fra kommunalt hold på oppfyllelse av driveplikten hjemlet i jordloven. Kommunedirektøren ser at kommunen som forvaltningsorgan kan sette i gang prosesser overfor passivitet hos en del jordeiere i form av påminnelser og evt. pålegg. Statsforvalteren ønsker å ta deler av landbruksplanen som omtaler jordvern, omdisponering og deling inn i kommuneplanens arealdel som bestemmelser eller retningslinjer. Dette vil bli vurdert i forbindelse med det videre arbeidet med kommuneplanens arealdel og ved neste rullering av samfunnsdelen.

Kostnadsøkningene i landbruket var formidable i perioden fra midten av 2021 og fram til 2024. Planen forsøker å beskrive denne situasjonen.

Tiltaksplan med målsettinger

Det er også utarbeidet en tiltaksplan med fire hovedmålsettinger og underliggende satsingsområder. Noe kan gjøres uten økte kommunale kostnader, mens andre tiltak vil kreve rammer i budsjettssammenheng. I 2025 ligger det inne kr 50 000 tiltak, mens det i 2026 ligger inne kr 100 000 i budsjettet. Tiltaksplanen er relativt stor og det var ønskelig at høringen gir noen prioriteringssvar, både på tiltak og satser. Høringen ga få svar på prioriteringer. Dette må administrasjonene se nærmere på ut fra budsjettvedtak og dette bør gjøres i samarbeid med næringsorganisasjonene. Etter innspill fra Statsforvalteren er det i tiltaksplanen forsøkt å henvise til Agder

fylkeskommunes Landbruksstrategi for Agder for å synliggjøre samspill av ulike mål og tiltak.

Etter høringen er skrivefeil rettet.

Tidligere vedtak

Det er ikke vedtatt noen landbruksplan tidligere.

Gjeldende regelverk på området

Plan- og bygningsloven § 11-2 og § 11-3 – samfunnsdelen

Overordnede plandokumenter/retningslinjer

Kommuneplanens samfunnsdel 2018 – 2030, vedtatt 06.02.2018

Økonomi/gjeldende budsjettforutsetninger

2025 – kr 50 000

2026 – kr 100 000

For de neste årene vil tiltaksdelen i landbruksplanen i stor grad være avhengig av budsjettvedtakene i kommunen. En del tiltak vil kanskje kunne finansieres i samarbeid med andre organer, eks. Agder fylkeskommune, jf. den gjeldende samarbeids- og utviklingsavtalen 2024 - 2027 mellom fylkeskommunen og kommunen hvor landbruket er et av feltene:

Landbruk

Agder fylkeskommunes partnerskap med Østre Agder næringsforum, som inkluderer Tvedestrand kommune, vil samarbeide om tiltak som kan bidra til økt andel lokal mat og stedsnær produksjon av mat.

Folkehelse

Det er noe utfordrende å komme med en presis beskrivelse av temaplanens innvirkning på folkehelsen, men det er liten tvil om at landbruket ikke er en stillesittende kontornæring og at en del unge kan finne verdier og mestring i å delta i landbruksnæringen.

Alternative løsninger og konsekvenser

Alternativet til å vedta temaplanen for landbruket er å be kommunedirektøren arbeide videre med den, fordi kommunestyret mener noe mangler eller noen bør endres.

Konklusjon

Tvedestrand, 04.11.2025

Kommunedirektøren